

**L'estructura argumentativa en els articles de Joan Fuster: una mostra de les
«Restriccions mentals» (Serra d'Or, 1968-1973)**

**The argumentative structure in the Joan Fuster's articles: a sample of the «Restriccions
mentals» (Serra d'Or, 1968-1973)¹**

J. Àngel Cano Mateu

Universitat de València

J.Angel.Cano@uv.es

Data de recepció: 28/03/18

Data d'acceptació: 10/08/2018

Resum

Una de les característiques de l'assaig –i de l'article literari, considerat com un subtipus del gènere– és l'argumentació; ara bé, cal distingir entre funció argumentativa i seqüència argumentativa. L'objectiu d'aquest article és, per tant, analitzar l'estructura argumentativa d'una petita mostra de les «Restriccions mentals», la primera sèrie d'articles literaris que Joan Fuster va publicar a la revista *Serra d'Or* (1968-1973), per tal d'establir una tipologia de l'article fusterià, a base de fixar-ne patrons recurrents i distintius. Primerament, tractarem els articles en què, a més de l'argumentació com a funció rectora de l'organització textual, hi predomina la seqüència argumentativa. A continuació, analitzarem els casos en què no hi ha una estructura argumentativa clara o prototípica, ja que hi ha altres seqüències textuales, com l'expositiva o la descriptiva, que són les predominants. És en aquests exemples on es posarà de manifest que l'argumentació pot estar present sense descansar en seqüències textuales argumentatives.

Paraules clau: Joan Fuster; Restriccions mentals; argumentació; article literari; assaig.

Abstract

One of the features of the essay –and of the literary article as a subtype of the genre– is the argumentation. However, it is essential to distinguish between the argumentative function and the argumentative sequence. The objective of this article is, thus, to analyse the argumentative structure of a small sample of the «Restriccions mentals», the first series of literary articles published by Joan Fuster in *Serra d'Or* (1968-1973), in order to establish a typology of Fuster's articles by setting recurrent and distinctive patterns. Firstly, this paper discusses the articles in which, besides the argumentation as the main function for textual organisation, the argumentative sequence predominates. Afterwards, the cases in which there is no clear or prototypical argumentative structure are analysed, because there are other textual sequences, such as expository or descriptive, which are the predominant ones. It is in these examples where it is shown that the argumentation can be present without relying on argumentative textual sequences.

Keywords: Joan Fuster; Restriccions mentals; argumentation; literary article; essay.

1 Vull fer constar que aquest treball s'ha beneficiat de l'Ajuda del Programa de Formació de Professorat Universitari (FPU) del Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades.

Cano Mateu, J. Àngel (2020). "L'estructura argumentativa en els articles de Joan Fuster: una mostra de les «Restriccions mentals» (Serra d'Or, 1968-1973)". *Revista Estudis Filològics i de Traducció (EFIT) 1*: 399-419. Doi: 10.7203/efit.1.16451

Taula de continguts

1. Introducció

2. Textos argumentatius

3. Anàlisi de l'estructura i l'organització textual de les «Restriccions mentals»

3.1. Els articles amb la seqüència argumentativa predominant

3.1.1. Els articles amb les parts de la superestructura argumentativa en l'ordre establert

3.1.2. Els articles amb les parts de la superestructura argumentativa alterades

3.2. Els articles amb altres seqüències predominants

4. Conclusions

Bibliografia

1. Introducció

Joan Fuster va escriure centenars d'articles en la premsa al llarg de la seua vida; no és estrany, atés que la necessitat de guanyar-se el pa –*pro panem lucrando*, com ell deia– el va portar a col·laborar, des de jove, en diferents diaris i revistes, com *Las Provincias*, *Verbo*, *Levante* o *Jornada*. No obstant això, d'acord amb Antoni Furió, seran els darrers anys seixanta i primers setanta «potser els de major i més intensiva activitat en la seva producció periodística» (2002: 47), ja que, a més de *Serra d'Or*, també envia articles a *El Correo Catalán*, *Tele/eXprés*, *La Vanguardia* o *Destino*. Per al de Sueca, tanmateix, tot el que ha redactat, amb alguna excepció en forma de vers, és assaig i, com a tal, en comparteix les característiques. L'única diferència, per exemple en el cas de la col·laboració periodística, és que l'escriptor s'ha d'emmotllar a un espai concret, a una determinada extensió, a unes urgències de publicació, però no abandona mai la ironia o l'escepticisme, el debat o l'antidogmatisme (Fuster, 1975: 5).

Un dels trets definitoris de l'assaig és, doncs, l'argumentació; convé distingir, però, entre l'argumentació com a funció discursiva i l'argumentació com a seqüència textual. L'objectiu d'aquest treball és analitzar l'estructura argumentativa i l'organització textual d'una mostra representativa dels articles literaris –entesos com a subtipus d'assaig– que Joan Fuster va publicar a *Serra d'Or*, concretament en la sèrie «Restriccions mentals»(1968-1973), els quals, justament, s'inscriuen en el període de màxima activitat en la producció periodística, com hem assenyalat. Aquests, però, segueixen patrons diferents: per un costat, hi ha els articles amb la seqüència argumentativa predominant, que es divideixen, al seu torn, entre aquells amb les parts de la superestructura argumentativa en l'ordre establert i aquells amb les parts alterades; i, per un altre, els articles amb altres seqüències dominants. Amb aquesta operació intentarem explicar que, malgrat que la seqüència textual predominant no sempre siga l'argumentativa, la finalitat última dels articles és convèncer o despertar l'interès intel·lectual del lector en un tema determinat. Al capdavant, pretenem oferir una anàlisi de com l'escriptor suecà crea els seus articles, de com embolcalla estèticament l'estructura argumentativa i de com planteja els diferents temes per al debat.

2. Textos argumentatius²

Partint de la base que hi ha una falta de consens entre els diversos estudiosos sobre si l'articulisme literari pertany als gèneres periodístics o als gèneres literaris, nosaltres pensem que es pot fonamentarl'adscripció de l'article literari en el gènere assagístic –i, per tant, en la literatura–, a partir de la revisió i l'anàlisi d'un conjunt d'estudis teòrics, tant de l'àmbit literari com del periodístic. Bàsicament, podem argüir-ne dos motius (Cano, 2017: 154-164): d'una banda, que, a grans trets, des del periodisme, el mitjà on apareix l'article –el periòdic– és un factor clau per a considerar els articles literaris com a gènere periodístic. No obstant això, aquest argument segons el qual el mitjà fa el gènere es presenta com un argument feble, insuficient, i queda totalment desmuntat, quan recordem que els mateixos articles poden aparèixer en format de llibre amb un pacte de lectura assagístic molt més clar. A més, entre els mateixos teòrics del periodisme sembla haver-hi contradiccions; per exemple, Luisa Santamaría i María Jesús Casals conclouen que sense l'existència del periòdic caldria anomenar un escrit segons el gènere literari a què s'aproxime (2000: 126). D'una altra, que l'article literari té una funció estètica, de creació, amb què l'articulista tracta de delectar el lector. Per tant, en definitiva, considerem que l'article literari és un subtipus d'assaig.

Com a gènere assagístic que és, doncs, l'article literari intenta convèncer d'una tesi a partir d'arguments a favor o en contra; l'argumentació hi està sempre present. Ara bé, Geysant i Guteville expliquen que «un même objet peut être approché par différents biais, narratif, descriptif, poétique, déductif, explicatif»; tanmateix, «l'un n'a pas la prééminence sur l'autre, et l'argumentation propre à l'essai recourt à toutes les formes» (2001: 17). Caldrà, per tant, distingir, com adverteix Gonçal López-Pampló, entre l'argumentació com a funció que regeix l'estructura del text amb l'objectiu de persuadir el lector i l'argumentació com a tipologia textual dominant (2015: 127).

2 Nosaltres empremem, per comoditat, l'etiqueta «textos argumentatius»; tanmateix, tenim present que, com explica Jean-Michel Adam (2011: 52), el nivell textual és molt complex i heterogeni, i que és millor parlar de seqüències textuales dominants.

En la mateixa línia, Jean-Michel Adam afirma que no s'ha de confondre una seqüència argumentativa amb l'argumentació en general, ja que aquesta, a grans trets, també podria definir-se com una de les funcions discursives explicades per Roman Jakobson, al costat de l'emotiva o la metalingüística, entre d'altres. Així, explica que, quan parlem, construïm una representació, és a dir, fem al·lusió a un *món*, conseqüència de la funció descriptiva de la llengua; no obstant això, també intentem compartir amb un interlocutor aquesta representació i, per tant, intentem convèncer o cercar-ne l'adhesió (2011: 129). Parlem, doncs, de la funció argumentativa: l'argumentació en el discurs i la interacció social.

D'altra banda, tenim la seqüència argumentativa, això és, l'argumentació com a classe de text, situada al nivell de «l'organisation séquentielle de la textualité» (2011: 130). Per a Adam, les seqüències són unitats textuais complexes, compostes d'un nombre definit de paquets de proposicions de base: les macroproposicions, les quals, al seu torn són unitats lligades a altres macroproposicions del mateix tipus que ocupen posicions precises en el tot que és la seqüència (2011: 44).

L'homogeneïtat seqüencial, assenyala el francès, és un cas relativament excepcional (2011: 52); el més freqüent és que es barregen les seqüències. D'aquesta manera, parlem d'estructures seqüencials heterogènies, que presentarien, d'una banda, la modalitat d'inserció de seqüències heterogènies, i, d'una altra, l'efecte de «dominante séquentielle» (2011: 53). Aquest últim terme, la dominància seqüencial, és el que ens interessa: una seqüència dominant és la que determina un efecte de tipificació global, efecte «qui a pu faire croire à l'existence de types de texte» (2011: 53).

Tot i l'àmplia varietat d'esquemes bàsics que dibuixen alguns estudiosos, nosaltres només esmentarem l'esquema bàsic de la seqüència argumentativa que enuncia Adam: tesi anterior - premisses (dades) - lloc d'ancoratge de les inferències (“per tant”, “probablement”, “si no”, “però” (restricció)) - conclusió o (nova) tesi (2011: 146). No obstant això, és el mateix francès el que ens adverteix que aquest esquema prototípic no té un ordre lineal immutable, ja que l'ordre de presentació dels elements pot variar.

Paral·lelament, convé assenyalar que, en el procés argumentatiu, tenim una sèrie d'operacions retòriques clàssiques, com són la *intellectio*, la *inventio*, la *dispositio*, l'*elocutio*, la *memoria* i l'*actio*. El primer dels procediments esmentats, la *intellectio*, que es refereix al tema de què tractarà un text, és el procediment que fa possible una millor descripció i explicació del procés d'elecció d'un determinat model textual; a més, també és el que possibilita la resta d'estratègies de la *inventio*, la *dispositio* i la *elocutio*³.

Aquestes tres «estratègies» són les que donen forma al text. En primer lloc, la *inventio* és el procediment que engloba els arguments que fa servir l'argumentador per a persuadir l'audiència de la riquesa i adequació de les idees, dels exemples o de les conclusions. Així, en la *inventio*, d'una banda, se seleccionen els materials semanticoextensionals que constituïran el referent del text, això és, el tema, però, d'una altra, també s'ordenen sintàcticament. Aquests dos processos inventius, que apareixen simultàniament, depenen, segons M. Elena Arenas, de la «superestructura», un esquema abstracte que determina l'organització de les parts del text i del contingut (1997: 181).

L'estudiosa recorda que, per a Aristòtil, les categories mínimes del discurs argumentatiu eren dues: l'exposició de l'assumpte o plantejament del problema i la demostració o solució, que es poden distribuir en *exordium*, *narratio/expositio*, *argumentatio* i *peroratio*. Són les anomenades *partes orationis*, que es troben en la *dispositio*, i que són aquells materials seleccionats en la *inventio* (1997: 182-183). La nostra anàlisi textual de les «Restriccions mentals» es basarà, doncs, en aquestes parts de la *dispositio*, tot i que també tindrem en compte la voluntat d'estil, les figures retòriques o el lèxic, que pertanyen a l'àmbit de l'*elocutio* (Gómez Calderón, 2004).

3 El lector interessat en aquestes estratègies retòriques pot consultar el *Manual de retòrica literaria* (1966; 1967), de Heinrich Lausberg, que apareix a la bibliografia.

3. Anàlisi de l'estructura i l'organització textual de les «Restriccions mentals»

3.1. Els articles amb la seqüència argumentativa predominant

3.1.1. Els articles amb les parts de la superestructura argumentativa en l'ordre establert

Començarem l'anàlisi per l'article «La importància del carrer»⁴. D'acord amb l'actualització que Arenas fa dels diferents punts de la superestructura argumentativa de l'assaig (1997: 181-309), procedents de la retòrica clàssica, l'article comença per un exordi que cerca captar l'atenció del lector i disposar-lo favorablement. En aquest cas, l'exordi tracta un fet derivat de la pròpia observació —es materialitza amb l'expressió «em fa la impressió»—, fet que es convertirà, d'altra banda, en la tesi que Fuster defensarà al llarg de l'article, explicitada pel mateix autor i, a més, encapçalada pel recurs de l'*excusatio*: «No voldria exagerar-ho, però em fa la impressió que hem arribat al punt ja definitiu de la decadència del carrer. Vull dir: del “carrer” com a espai de convivència.» (301). De la tesi nova es dedueix, per tant, la tesi anterior seguint l'esquema argumentatiu bàsic d'Adam: abans, el «carrer» era un lloc de convivència. El suecà, doncs, ha plantejat el problema inicial amb una primera premissa.

Abans de tancar l'exordi i passar a la part d'exposició i argumentació, encara ens presenta una segona premissa, aquesta vegada amb l'aparença d'una anècdota, amb una clara intenció de justificar aquesta «impressió» de la decadència del carrer, però també per a captar l'atenció dels lectors mitjançant el recurs de l'*exemplum* (301):

Quan jo era petit... Em fa la impressió que ho explicaré millor amb un plantejament anecdòtic. Quan jo era petit, no parava a casa sinó les hores imprescindibles de menjar i de dormir: anava a escola, i en sortir-ne, el meu món era el carrer. Devia tenir cinc o sis anys, a tot estirar, i ja m'hi deixaven córrer. Al carrer, jugàvem,

4 Al llarg del treball citarem els articles de Joan Fuster de l'edició de l'*Obra completa. Volum tercer. Assaig, II*, (2011), que apareix a la bibliografia. En les citacions, ens limitarem a consignar-ne les pàgines.

renyíem, apreníem males paraules i secrets increïbles. Era una altra «escola», allò: potser no gaire selecta; ben útil, tanmateix.

Tenim, per tant, una clara oposició inicial entre el carrer com era abans, on ocorria la vida, i el carrer d'ara, que ja no és aquella «altra “escola” [...] potser no gaire selecta, ben útil, tanmateix» (301).

A continuació, entrem de ple en la segona part de la superestructura argumentativa. Tot i que, tècnicament, la retòrica clàssica parla de narració/exposició i d'argumentació com a parts separades, nosaltres les hem ajuntades ací, atès que s'hi interrelacionen. Aquesta segona part està distribuïda, al seu torn, en tres premisses amb els respectius arguments d'acord amb les tres etapes d'edat: els nens, els adolescents i la gent major.

Lligat a la premissa dels nens, trobem el primer argument que, segons Fuster, provoca aquesta «decadència del carrer»: «la influència de la llar i de l'aula, generalment oclusiva» (301). Es tracta d'un argument per dissociació (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 2006: 299-300) en què s'oposa el carrer amb els espais tancats. A més, hi exposa les conseqüències: l'abandó del carrer per part dels nens té efectes negatius sobre la llengua en grans ciutats com València, ja que aquests només van «de casa al col·legi, del col·legi a casa, i en l'endemig, el televisor o qualsevol altre tràmit vigilat» (301), on només senten parlar castellà. Igualment, també n'afecta la personalitat i, en definitiva, «la canalla que puja està condemnada a ser tremendament conservadora, dòcil i estúpida» (302).

Abans de passar a la següent etapa, encara hi inclou dos contraarguments: d'una banda, el dels «pedagogs “progressistes”», amb les seues «institucions docents alegres i un pèl “llibertàries”», que només beneficien «un sector quantitativament mediocre de criatures» (302); d'una altra, el dels campaments o altres centres, que «no en són una alternativa sana» (302). I, si abans parlava de la ciutat de València a partir de la substitució lingüística, ara aportarà l'exemple de Barcelona, on «únicament a les barriades inferiors i desassistides subsisteix una mica de carrer» (302).

La premissa que dona lloc al segon argument és la dels adolescents: «L'adolescent es desplaça amb una certa inquietud, com a reacció. Descobreix el carrer» (302). A continuació, amb el connector «però» ens marca la introducció de l'argument, que es veu reafirmat pel connector «de fet»: «Però no el carrer “antic” –un lloc de coincidència, de tria o de baralla–, sinó una vaga oportunitat de deambular. De fet, es limita de seguida: els seus trajectes solen ser breus i fixos, cafeteria, discoteca, societat d'esport o cine» (302). Per a concloure tot seguit que, per als adolescents «no existeix el carrer» (302), i només és l'espai físic que han de «xafar» per a anar d'un lloc a un altre.

La tercera premissa està dedicada, com no podia ser d'una altra manera, als grans. L'argument, en aquest cas, és causal: «Les persones adultes, per poc involucrades que estiguin en alguna feina –o en alguna diversió–, es veuen forçades a eludir el carrer» (302). Per a completar-lo, hi aporta un exemple que ho acredita com a testimoni: «Conec molta gent que passa mesos i mesos, a Barcelona, sense caminar pel carrer. No saben què és un carrer, ni què passa al carrer, en la hipòtesi que pogués passar-hi alguna cosa» (302).

Una volta Fuster ha fet un repàs de les diferents etapes de la vida humana i la seua relació amb aquest «carrer» entès com a «espai de convivència», arriba a la part de la conclusió. El suecà marca el canvi de secció amb la cita del poeta –que hem identificat amb Jordi Sarsanedas–: «I baixem al carrer»⁵(302), la qual li serveix per a invocar un dels tòpics del realisme compromès vigent en la literatura catalana en els anys anteriors a la publicació de l'article (1972), com és el de l'intel·lectual que s'acosta a la realitat del poble. Després, fa una mena de resum o recopilació de tots els arguments que hi ha donat, i torna a recordar la tesi: «El carrer no existeix. Objectivament ha deixat de ser el carrer que era» (302). L'aparició de la tesi al principi, amb el desenvolupament i la posterior reafirmació, dona lloc a una distribució circular (Gómez Calderón, 2004).

Ara bé, malgrat que l'article sembla acabat, encara hi ha «les conseqüències “socials”» que aquest problema genera i que en serien les conclusions: la desconeixença i la ignorància mútua. Finalment, apunta una possible solució donada per «alguns urbanistes» (un nou contraargument),

5 Aquest vers pertany al poema «Novetat del món», de *La Rambla de les Flors*, 1955.

de la qual se'n distancia, perquè no hi creu, mitjançant la seua ironia característica: «Alguns urbanistes [...] planegen solucions animoses, per a rics, habitualment, o per a pobres, en un rampell de paternalisme emocionant. Els urbanistes pertanyen a la colla dels qui mai no posen els peus al carrer, en aquest últim residu de carrer que encara perdura...» (303). Les seues paraules finals, «En fi...», demostren que es tracta d'un final obert que cerca la reflexió del lector.

Des del punt de vista de la dominància seqüencial, amb la presència de la tesi nova –i l'anterior, deduïble primer per contrast amb la nova situació; manifestada després pel mateix Fuster–, amb les premisses, amb els arguments i amb la conclusió, podem afirmar que l'argumentativa és, sens dubte, la seqüència dominant. Tanmateix, també té un pes important la seqüència expositiva, per exemple, quan explica la «quasi absoluta dimissió lingüística» de la ciutat de València, perquè els xiquets ixen poc al carrer, o quan diferencia entre la Barcelona de les classes mitjanes i altes, i la Barcelona de les classes baixes. També, en comentar el comportament dels adolescents, potser podríem veure-hi una breu seqüència descriptiva quan enumera els llocs on van: «els seus trajectes solen ser breus i fixos, cafeteria, discoteca, societat d'esport o cine» (302). Igualment, trobaríem la seqüència narrativa quan ens conta l'anècdota de quan era petit.

Hem vist, doncs, com l'article s'ajusta perfectament a la classificació de la retòrica clàssica, amb l'exordi, l'exposició i l'argumentació, i la conclusió. Estem davant d'una argumentació clàssica al voltant de la decadència del carrer com a centre de la vida. A més de la seqüència argumentativa dominant, hom veu clar que és la funció argumentativa la rectora per a l'organització del text. Fuster, a mode de diàleg amb el lector i amb ell mateix, presenta premisses i arguments a favor i en contra de la seua tesi, però, malgrat que en deduïm el posicionament –marcat ja des del títol: «Importància del carrer»–, deixa el tema obert perquè siga el públic qui continue la reflexió, sobretot perquè el que li interessa és el debat a l'entorn de les conseqüències apuntades a la conclusió.

D'altra banda, hi ha unes altres pistes que també ens indiquen que estem davant d'un text argumentatiu; es tracta dels nombrosos mecanismes de modalització que mostren la subjectivitat del text. Tenim el lèxic valoratiu negatiu, com que els nens són «víctimes de la maniobra» o que la «canalla» està «condemnadada a ser tremendament conservadora, dòcil i estúpida». També

hi ha els connectors argumentatius «però» o «de fet», ja comentats, o els recursos retòrics de l'*excusatio* i la ironia en tractar la solució dels «urbanistes». Igualment, hem observat l'ús de les cometes o de la cursiva per a destacar significats determinats, com «escola» (per a designar el que s'aprenia al carrer) o «passejar» (l'acció que hom ha de fer per Barcelona per localitzar que és a les «barriades inferiors i desassistides», però que, evidentment, no té el sentit de caminar per fer exercici corporal o prendre l'aire, ja que, no és normal «passejar» en aquest sentit per aquells indrets). O les parèmies «ser el pa de cada dia» i «no amagar el cap sota l'ala».

3.1.2. Els articles amb les parts de la superestructura argumentativa alterades

Hi ha, però, alguns articles en què les parts de la superestructura argumentativa estan alterades. Així ho manifesta, per exemple, «Estils de pensar», que comença directament des de l'exposició i l'argumentació: «*Cuando se quiere ser filósofo...* Sembla que en aquest país hi ha hagut més filòsofs que jo no em pensava» (187). Fuster, com comentarà al final de l'article en la *nota bene*, fa referència als tres articles que uns mesos abans –entre juny i agost de 1969– havia publicat a *Serra d'Or*: «Un cert dèficit de filosofia I» (191-193), «Un cert dèficit de filosofia II» (193-196) i «Un cert dèficit de filosofia III» (196-198). En aquests articles, el suecà apunta una sèrie d'hipòtesis que li permeten parlar d'aquest dèficit de filosofia catalana: en el primer, que no hi havia filòsofs perquè sembla que no hi comptaven; en el segon, que els filòsofs que volien començar de zero i no es reduïen als esquemes existents, no encaixaven; i en el tercer, que no hi ha hagut filosofia perquè la classe dominant no n'ha sentit la necessitat.

Tornem ara a l'article que ens ocupa, «Estils de pensar», i a la frase que havíem reproduït. Encara que no hi ha exordi inicial, el lector de *Serra d'Or* pot intuir a què es refereix Fuster ja des d'aquesta primera citació i el seu posterior comentari. El desenvolupament està format per fragments dels tres filòsofs que serviran d'argument (juntament amb un quart que esmentarà en la conclusió) per a aquesta primera premissa: que hi ha hagut més pensadors dels que Fuster coneixia.

El primer és Josep Jordi Miralles i Pons, que publicà, el 1909 a Barcelona, *Observaciones de un Filósofo* o *La Verdadera Filosofía*. La cita inicial és d'aquest autor. Tot seguit, passa, amb el recurs de la interrogació, al segon filòsof: «I per què no buscaríem un exemplar de la *Piedra fundamental*, publicada a Barcelona el 1914 pel fill de don Pere Simó Espúnez?» (187). El tercer nom és el de Josep Llàcer i Valls, d'Alcoi, l'obra del qual «ha esdevingut gairebé llegendària», ja que «ningú no l'ha vista mai, i fins i tot la citen amb el títol equivocat» (188). El títol original, segons Fuster, és *Dios y el Hipnotismo. Luz y la Verdad*.

Exposats els tres filòsofs amb fragments i comentaris de les respectives obres, Fuster entra en l'epíleg amb una pregunta retòrica: «¿En poden prescindir [de Llàcer, d'Espúnez i de Miralles i Pons], a consciència, dins la tradició local, els nostres professionals de l'especulació sublim i escatològica?» (188). El de Sueca ens ha presentat tres pensadors que no han sigut tinguts en compte per la filosofia –diem-ho així i entre cometes– «acadèmica», i segons ell, no haurien de passar desapercibuts.

Primerament, explica que descartar-los «amb l'excusa o l'argument que són –o foren– boigs, seria una pobra, pobríssima reacció» (188-189). Aquest motiu podria esdevenir un contraargument, i Fuster accepta que «els tres *filòsofs* reportats, no cal ni discutir: estaven ben perduts, els pobres» (189). Ara bé, equipara les absurdes hipòtesis dels noms reportats amb les «elucubracions acadèmiques i paraacadèmiques» (189). L'única diferència que algú li podria recriminar, és que per a Llàcer, Espúnez i Miralles i Pons, les seues paraules no eren *hipòtesis*, sinó *veritats*. No obstant això, l'escriptor s'apressa a contrariar-ho, «ja que els filòsofs de doctorat també tenen la pretensió de donar i vendre *veritats*. Tant si pronuncien el mot *veritat* com si no, la pretensió és òbvia...» (189). Veiem, doncs, que es tracta d'un argument per comparació; en aquest cas, la comparació s'efectua per oposició (Perelman *et al.*, 2006: 376). D'aquesta manera, amb l'equiparació entre els tres *filòsofs* reportats i els filòsofs de doctorat, Fuster posa sota sospita les pretensions de la filosofia acadèmica, ja que rebaixa els segons al nivell dels primers.

Encara ens presenta, com a quart argument, un més d'aquests «*filòsofs postergats*», del qual només diu, a part d'aportar-hi un fragment de l'obra, que «circulava pels carrers de Barcelona en temps de Primo de Rivera» (189). És a continuació quan reforça la tesi que havia

enunciat abans (estructura inductiva (Gómez Calderón, 2004)) amb una oració condicional: «Si el seu postulador [aquest darrer filòsof] hagués fet el batxillerat, i publicat algun article a la *Veü* o a la *Publicitat* –o a les supremes pàgines d’uns annals de l’Institut–, ¿no tindríem dret a erigir-lo en precursor gloriós?...» (189). Tot seguit, per rebaixar el to i no semblar tan taxatiu, encara postil·la un «no se sap mai, és clar...» (189), amb els punts suspensius que deixen el debat obert.

El que Fuster està fent –ja ho intuïem abans quan explicàvem l’argument de comparació per oposició– és denigrar els filòsofs de doctorat, d’acadèmia, en situar-los al mateix nivell que els altres, els postergats. No obstant això, es tracta d’un divertiment, com ens indicarà en la *nota bene*, on parla de «complement irònic» de les reflexions dels altres articles.

L’article es podria acabar ací; tanmateix, l’escriptor encara ens té preparada aquesta *nota bene* final en què explica l’origen del text, que ja hem comentat a l’inici de l’apartat. En primer lloc, demana perdó «per aquesta mena de *sottisier* que avui presento al lector» (190). Amb aquesta afirmació confirmem que els comentaris sobre cada filòsof estaven fets, evidentment, amb una actitud irònica. Per a tancar el paràgraf, encara ens confessa que ha escrit aquest article aprofitant un exemplar de les *Memorias de un librero catalán* (1867-1935), de don Antoni Palau i Dulcet, i reconeix que, potser, se n’ha passat, raó per la qual demana disculpes als lectors.

El que ens interessa, però, d’aquesta *nota bene* és que realitza les funcions que Arenas atribueix a l’exordi, tot i que es trobe al final de l’article: d’una banda, la captació de la benevolència i de l’atenció (1997: 193); d’una altra, l’exposició dels motius pels quals s’ha escrit l’article i les intencions de l’autor (1997: 206). D’aquesta manera, si el lector torna a llegir l’article després de la *nota bene*, entendrà millor que Fuster fa broma, seduït per l’extravagància d’uns materials impagables.

Veiem, doncs, que el de Sueca altera l’ordre de les parts de la superestructura argumentativa: l’exordi abandona el seu lloc habitual i se situa al final del tot. La resta de característiques, però, es mantenen: predomina la seqüència argumentativa –com hem vist amb les premisses, els arguments i contraarguments, i la tesi–, però també té un paper important l’expositiva, sobretot quan ens aporta informació sobre cada filòsof, o la descriptiva, quan ens

descriu com era la ciutat d'Alcoi al segle XIX. D'altra banda, l'argumentació com a funció és present al llarg de les pàgines, ja que la intenció és, una volta més, posar els papers sobre la taula i provocar el debat intel·lectual de fons, a pesar d'anar embolcallat per la ironia i de traspuar un evident esperit lúdic.

3.2. Els articles amb altres seqüències predominants

En els dos casos anteriors, hem vist que l'argumentació es materialitzava a través de la tipologia textual dominant –l'argumentativa– i de la intenció de l'autor de plantejar unes certes qüestions per despertar l'interès en els lectors. Ara bé, com hem explicat abans, l'argumentació com a funció que regeix l'estructura del text, és a dir, l'argumentació en el discurs i la interacció social, també pot ocultar-se darrere d'altres seqüències.

Un exemple en què l'argumentació queda aparentment diluïda entre diferents seqüències textuais és «El temps i la seva indulgència», en què, a partir de l'anècdota d'un concert en la Capella del Corpus Christi, Fuster realitza tota la reflexió posterior. Així doncs, l'inici de l'article és un recordatori de la impressió que li despertà aquell concert: «feia una certa impressió, l'altre dia, sentir aquelles músiques a la Capella del Corpus Christi» (252). Això el porta a fer una primera digressió (252):

La fàbrica és de la darrerria del XVI –potser l'acabaren ja entrat el XVII, mentre el Patriarca Ribera expulsava moriscos i es preparava a ben morir: respon a una mena de classicisme auster i alhora sumptuós, com pertanyia a l'esperit carpetovetònic i post-tridentí del Fundador. De fet, hi ha un excés de pintures. Ni un sol pam de mur, de sostre, no escapà a la fúria decorativa dels qui van dirigir l'obra. Fustes daurades, marbres, rajoles de Manises, complementen l'espai. Però la severitat del conjunt és perfecta. Encara avui s'hi celebren els cultes a la manera codificada pel Patriarca: cerimònies, ornaments i polifonia són de l'època. Ben mirat, el Corpus Christi és una època, exactament una època, clara i determinada: o fosca i determinada, si es vol. Per això el contrast s'hi marcava tant.

Fixem-nos en el predomini de la seqüència expositiva en aquest primer fragment reportat –amb la seqüència descriptiva enmig per a detallar-nos-en la decoració. Tot seguit, ens descriu com fou el concert («tenia un lleuger caire erudit, molt propi del Congrés d'Història que el

patrocinava»), i ens en conta, a cavall entre la seqüència narrativa i l'expositiva, l'estructura, que engloba els diferents moviments entre els segles XVI i XVIII, això és, el Renaixement, el Barroc i el Setcents, a més del detall que acaba de rematar l'ambientació històrica, com és la mòmia de sant Joan de Ribera. La frase que tanca aquest exordi és un resum de tot el que explicarà més endavant: «Al capdavant, també “això” venia a ser una lliçó d'història» (252).

És en el desenvolupament on aprofitarà tot el que ens ha presentat per a arribar a la conclusió final. Així, Fuster aprofundeix en aquest compendi d'elements i referències històriques, i ens fa partícips, als lectors, de les curiositats que li suscitaran. Primerament, parla del Renaixement, representat per les figures de Lluís Milà, Joan Timoneda o els ducs de Calàbria, i el xoc de mentalitat amb l'esperit contrareformista de Joan de Ribera. Després, se centra en el Barroc, encarnat per l'organista Joan Baptista Cabanilles, i en el dubte que «els canonges valencians del segle XVII» foren mereixedors d'aquesta música «tan monumental, tan grandiosa» (253). En tercer lloc, passa al Setcents, representat pels compositors Pere Rabassa i Josep Prades.

Enmig d'aquestes seqüències expositives, però, hi trobem la primera seqüència argumentativa. A partir de la premissa que «hauríem de “desenterrar” aquests compositors nostres, presumptament subalterns, del XVII i del XVIII» (253), en referència a Rabassa i Prades, però també a Cabanilles, hi aporta un argument de comparació: en determinats moments, li recorden Bach o Haendel, compositors ben famosos del Barroc alemany. Fuster, encara en la línia de «desenterrar» els compositors, adverteix que «la música catalana “antiga” no s'acaba en l'escola de Montserrat ni en el P. Soler», sinó que hi ha més figures il·lustres. Lamenta –cosa que podríem considerar un contraargument–, però, que «de la solfa a l'orella, el camí no sempre és fàcil» (253), és a dir, que, malgrat que s'hagen editat les composicions de Cabanilles i les de Rabassa i Prades, aquestes encara no s'han estès entre els músics.

El desenvolupament s'acaba amb referències a compositors de música religiosa, com Joan Baptista Comes –que encarna l'estil del Patriarca–, Palestrina, Vitoria o Morales. De fet, és el connector «tanmateix» i els posteriors punts suspensius («I tanmateix...»), els que ens ajuden a observar el canvi de secció. Hem vist, de nou, que, a pesar de l'argument comentat, la seqüència que hi ha predominat és l'expositiva: Fuster ha disseccionat cada una de les parts del concert

que ens havia relatat en l'exordi, i ha contraposat les peces musicals –amb el recurs retòric de la metonímia prenent l'obra per l'autor, i l'autor pels períodes històrics a què s'adscriuen– amb el clima religiós de l'època de Joan de Ribera i de la Capella del Corpus Christi.

Deduïm que comença la conclusió perquè resumeix tot el que acaba de dir amb una locució sintetitzadora inicial: «La gràcia era això: que, *malgrat tot*, Milà i Càrceres, i Brudieu, i Xacon i Fletxa el Jove, i Cabanilles, i Rabassa i Prades, esdevenien finalment “conciliables” amb el record del Patriarca Ribera, i nosaltres, l'auditori, amb tot plegat» (254). Tot seguit, ens formula la tesi: «Els anys fan el seu ofici, i allò que solem designar amb el nom de “cultura” en representa el saldo favorable» (254). Com a suport, exposa un argument, de nou, amb el recurs de la metonímia: que darrere de «cada innocent partitura», com el *Cançoner d'Upssala* o la música de Comes, Cabanilles, Rabassa i Prades, hi ha un fet desastrós per a la història moderna del País Valencià: l'expulsió dels moriscos, les Germanies o la batalla d'Almansa.

En definitiva, el que Fuster ens vol dir és que amb el terme de «cultura», només es té en compte allò positiu, ja que «el temps, implacable, cruel com un cirurgià, salva l'escuma subtil, i sublim [...], de la “superestructura”» i «la salva, en alguna mesura, de l'oblit i de la contradicció» (254). Amb el temps, doncs, tendim a oblidar «el dolor de les multituds, el sacrifici anònim, l'amarga veritat de cada dia», per això comenta que «som hereus, com diria un advocat, a benefici d'inventari» (254). Això, al seu torn, genera diferents contradiccions, de manera que, si només ens quedem amb la part bona, períodes i moviments tan distints com el Renaixement, la Contrareforma, el Barroc o el Setcents, se'ns presenten com una «suma», exactament igual «com un programa de concert, vaja!...» (254).

L'escriptor, després d'assistir a un concert, aprofita l'espai i la música que s'hi tocà per a mostrar-nos la seua reflexió. Al capdavant, ens porta –ajudat per l'elevada modalització (lèxic valoratiu, connectors, figures retòriques) esmentada– cap a la idea d'assumpció del passat com a mecanisme que n'elimina contradiccions i en conserva allò necessari o desitjable. La seqüència predominant, ho hem vist, és l'expositiva, seguida de la narrativa i amb algunes pinzellades de la descriptiva. L'argumentativa també hi és present, tot i que més amagada que en els casos anteriors.

4. Conclusions

El caràcter argumentatiu dels articles s'ha posat de manifest en els tres exemples comentats. L'anàlisi ens ha servit per a comprovar que hi ha una sèrie d'articles en què la seqüència argumentativa és la dominant –l'argumentació es troba, per tant, en el predomini de la seqüència i en la funció discursiva–, com «La importància del carrer» (amb les parts de la superestructura argumentativa ordenades) i «Estils de pensar» (amb la posició de l'exordi alterada). D'altra banda, també hem detectat que articles com «El temps i la seva indulgència» presenten una barreja de seqüències textuais important, com l'expositiva o la narrativa, que predominen sobre l'argumentativa. És, doncs, en aquest cas on queda demostrat que l'argumentació hi pot estar present sense descansar en seqüències textuais argumentatives. Amb tot, l'elaboració estètica, original i amb voluntat d'estil d'aquests textos literaris, hi té una presència decisiva –aquesta és, no ho oblidem, una de les característiques que diferencien els articles periodístics i els literaris–, al servei de la intencionalitat persuasiva pròpia del gènere assagístic.

La riquesa de les «Restriccions mentals» ens permetia haver destacat altres exemples igualment substanciosos i rics (per exemple, «Sobre alguns escrúpols», que també se cenyeix a una argumentació clàssica amb les parts ordenades, o la pseudonecrologia «Una mica de dol per Bayarri», amb el predomini de les seqüències expositives i descriptives). Tanmateix, considerem que, tot i que breu, aquests tres articles són una bona mostra, pel seu caràcter representatiu en relació a l'estructura i l'organització textual del conjunt del corpus, de les tipologies dels articles fusterians.

Bibliografia

- Adam, J. M. (1992). *Les textes: types et prototypes*. París: Armand Colin. 2011.
- Arenas, M. E. (1997). *Hacia una teoría general del ensayo. Construcción del texto ensayístico*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.
- Cano, J. À. (2017). «L'assaig segons Joan Fuster: l'article literari com a modalitat del gènere» en 452°F. *Revista de Teoría de la literatura y Literatura comparada*, Volum 17, pp. 154-172. Disponible a: <<http://www.raco.cat/index.php/452F/article/view/327653/418183>> [Última consulta: 26/03/18].
- Furió, A. (2002). «Perfil biogràfic de Joan Fuster», en Fuster, J. (Autor) *Obra completa*, Volum 1. Poesia, aforismes, diari, vinyetes i dibuixos, pp. 15-58. Barcelona / València: Edicions 62 / Diputació de Barcelona / Publicacions de la Universitat de València.
- Fuster, J. (1975). *Obres Completes, IV. Assaigs, I*. Barcelona: Edicions 62.
- Fuster, J. (2011). *Obra completa. Volum tercer. Assaig, II*. Barcelona / València: Edicions 62 / Diputació de Barcelona / PUV.
- Geysant, A. i Guteville, N. (2001). *L'essai, le dialogue et l'apologue*. París: Ellipses.
- Gómez Calderón, B. (2004). «De la intellectio a la elocutio: un modelo de anàlisi retòric para la columna personal». *Revista Latina de Comunicación Social*, Volum 57. Disponible a: <<http://www.ull.es/publicaciones/latina/20040257gomez.htm>> [Última consulta: 26/03/18].
- Lausberg, H. (1966). *Manual de retórica literaria*. Volum 1. Pérez Riesco (Trad.). Madrid: Gredos.
- Lausberg, H. (1967). *Manual de retórica literaria*. Volum 2. Pérez Riesco (Trad.). Madrid: Gredos.

López-Pampló, G. (2015). *L'assaig català en l'època postmoderna: funció social i especificitat estètica*. Tesis doctoral. València: Universitat de València. Disponible en <http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/49959/Tesi_%20Goncal_LopezPamplo.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Última consulta: 26/03/18].

Perelman, C. i Olbrechts-Tyteca, L. (2006). *Tratado de la argumentación. La nueva retórica*. Sevilla, J. (Trad.). Madrid: Gredos.

Santamaría, L. i Casals, M. J. (2000). *La opinión periodística. Argumentos y géneros para la persuasión*. Madrid: Fragua.